Gekke (on)eindigheid

Tja, waar moet je beginnen als je een column over oneindigheid wilt schrijven? Ik kan zo 10, 20, 30 invalshoeken bedenken en ga zo maar door.... laat ik beginnen met het voornemen om mijzelf niet gek te laten maken door al die mogelijkheden.

Mijn eerste associatie is die met het oneindige *heelal* en de vraag die voor veel kinderen een soort van beginnend 'filosofisch denken' inluidt: het heelal *kán* toch niet oneindig zijn, er *moét* toch ergens een muur staan of zo? Een goede vriend van mij, een docent, vertelde onlangs dat als hij de oneindigheid van het heelal in de klas bespreekt, er altijd een aantal leerlingen wanhopig naar hun hoofd grijpen en hem smeken om over het onderwerp op te houden. En die leerlingen bevinden zich in hooggeleerd gezelschap. Ook Blaise Pascal trok ons toevallige bestaan in deze uithoek van het universum slecht: “De eeuwige stilte van deze oneindige ruimte jaagt mij angst aan!” schreef hij in Pensées. Serieus nadenken over oneindigheid, al helemaal op deze schaal, is voor velen gekmakend. Of kunnen we misschien ook stellen dat we onszelf en elkaar met dit concept heel goed voor de gek kunnen *houden*?

Wij mensen worstelen met de twee-eenheid eindigheid en oneindigheid. Want vanuit een andere invalshoek lijkt het alsof we juist *eindigheid* gekker vinden dan oneindigheid. Eenmaal een beetje gewend aan het leven, na een jaar of wat, kunnen we simpelweg niet geloven dat ons aardse bestaan eindig is. 'Er *moét* toch meer zijn? Dat is zo'n andere universele openingszin, eentje die voor velen een soort van beginnend 'religieus denken' inluidt, eentje waarmee we de eindigheid hardop in twijfel trekken.

Maar ook los van religie lijkt het alsof wij onze eindige levens met de vanzelfsprekendheid van het eeuwige leven leiden. Of, vrij naar Heidegger: we weten dat we ooit doodgaan, maar nu nog even niet. We zien het *niet*-zijn liever *niet* als een reële mogelijkheid. We plannen en stellen leuke dingen uit, we leven om te werken, en werken naar ons pensioen toe om dan, *áls* we het al halen en *mét* alle beperkingen die bij de leeftijd horen, pas echt met het Grote Genieten van het Hier en Nu te beginnen. Bij voorkeur met een camper.

We zien de normalisering van oneindigheid ook terug bij ons tomeloze vertrouwen in oneindige economische groei. Die overtuiging zit diep ingebakken in onze economie, in de manier waarop we allemaal naar dat camper-pensioen toe leven. En het vormt bovendien een noodzakelijke voorwaarde voor dit aantrekkelijke vergezicht. Zelfs wanneer de werkelijkheid – de *echte* dus niet de potentiële - ons steeds steviger met de neus op de feiten drukt met het inmiddels moe makende cliché 'oneindige groei op een eindige planeet is niet mogelijk', klampen we ons toch krampachtig aan die gefantaseerde oneindigheid vast. Ok dan, we zijn e-ven-tu-eel bereid om het op een akkoordje te gooien met de werkelijkheid en over te gaan op *groene* groei, *mits* deze ook oneindig is natuurlijk. Een beetje kort door de bocht, maar we kunnen hieruit toch enigszins cynisch constateren dat we met deze toepassing van het begrip oneindigheid onbedoeld zullen bewijzen dat wij ook

als *soort* eindig zijn.

Daarmee wil ik niet zeggen dat we gebruik van het woord oneindigheid moeten verbieden. Woorden verbieden is sowieso niet helemaal mijn ding zeg maar. Nee, integendeel: laten we ons vooral richten op hoe oneindigheid, met behulp van onze fantasie, ons leven kan verrijken. Stel bijvoorbeeld dat wij onze eindigheid *on*voorwaardelijk omhelzen, er niet meer voor vluchten zoals Heidegger met zijn Sein-zum-Tode beschreef, en accepteren dat *juist* die eindigheid ons leven betekenis geeft. Daarmee komen we als *vanzelfsprekend* tot het inzicht hoe belangrijk het hier en nu eigenlijk is. Op deze manier scheppen we tegelijkertijd ruimte voor andere vormen van oneindigheid in onze persoonlijke beleving. Er zijn namelijk oneindig veel vormen van oneindigheid.

Je kunt natuurlijk met allerlei geestverruimende middelen je besef van tijd en ruimte veranderen. Dusdanig wellicht, dat je het gevoel hebt buiten of boven de werkelijkheid te staan of zweven en zo oneindigheid te ervaren. Het schijnt ook zonder drugs te kunnen. Kennen we niet allemaal van die momenten, dat je het gevoel hebt *helemaal* in het hier en nu te zijn, *in the zone* of hoe je het ook wilt noemen. Dat hoeft niet heel groots te zijn. Bij muziek die je enorm raakt, op de koptelefoon of tijdens een concert, een mooi schilderij, een zonsop- of ondergang, een blaadje dat door de lucht dwarrelt, een moment met vrienden, familie of een geliefde.

Zo probeerde ik onlangs nog een 'oneindigheidservaring' op dat gebied onder woorden te brengen in een gedicht waarbij het elkaar innig vasthouden '*eindeloos kort*' voelde. *Te* kort, omdat je had gewild dat het niet ophield – ook al kreeg ik wel een beetje last van mijn rug - maar ook *gewoon* kort omdat je wel weet dat echte oneindigheid voor ons mensen niet is weggelegd. Het gevoel hebben alsof de tijd stilstaat, en dus niet zoals je naar een pan water staat te kijken die moet gaan koken. Nee, *dit* zijn de momenten waar het echt om zou moeten gaan. Om *kairos*, het Oudgriekse woord voor een tijdservaring dat een beslissend, kwalitatief moment aanduidt. In tegenstelling tot het ons beter bekende *chronos*, de lineaire tijd met zijn stroom van opeenvolgende momenten waar wij momenteel – op jacht naar eeuwige economische groei onder andere – met zijn allen achteraan hollen en en passant de grip op het heden verliezen.

Natuurlijk duurde het vasthouden niet oneindig lang maar slechts 6 minuten en 43 seconden. Het kwalitatieve moment *was* er en zal er altijd zijn. Zolang de *belevers* van dat oneindige moment hun eindige levens leiden in ieder geval. Dus ga ervoor! Echter – en dan spreek ik ook mijzelf even toe – blijf ook niet te lang in *die* momenten hangen, maar rijg deze wel aan elkaar, verzamel die *kairosmomenten*. Want voor je het weet zit je in je camper te somberen over al die kansen op mooie momenten die je hebt gemist. En *dat* is pas echt gekmakend.